

Uvajanje otrok in staršev priseljencev v vzgojno-izobraževalni zavod



Teja Likar, dipl. vzg. pred. otrok, Vrtec Radovljica – enota Lesce

Za otroka priseljenca je prvo leto bivanja v novem okolju najpomembnejše obdobje njegove socialne in jezikovne integracije. Gre za obdobje, v katerem otroci priseljenci in njihovi starši potrebujejo še posebno pozornost, zato je pomoč s strani vzgojno-izobraževalne ustanove ter strokovnih delavcev, ki sestavijo individualiziran pristop oziroma program, v tem času še kako zaželen. Pri vključevanju otrok in staršev priseljencev se ravnamo po zakonskih podlagah na nacionalni ravni, v našem primeru so to Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji in Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole.



Priporočljivo je, da starši priseljenci vpišejo svojega otroka v vrtec vsaj 2 leti pred šolo, da se le ti vključijo k učenju jezika slovenščine

Ključne besede: priseljenci, uvajanje, vzgojno-izobraževalni program, smernice, otrok

Vključevanje v vzgojno-izobraževalni zavod

Pri vključevanju staršev in otrok priseljencev v vrtec ima pomembno vlogo sodelovanje med socialnimi in kulturnimi skupinami. Kot cilj vključevanja je zato potrebno postaviti medkulturno vzgojo, saj otrok priseljenc pogosto izhaja iz družine, ki ima drugačne želje in vrednote od večine otrok oziroma lokalne skupnosti. Pričakovanja staršev priseljencev so namreč lahko popolnoma drugačna od našega ustaljenega načina dela. Pri tem je pomembno, da se priseljence čim prej seznanijo z

načinom dela, hkrati pa se način dela skuša približati njihovem življenju.

Medkulturna vzgoja in starši

Ko imamo opraviti z medkulturno vzgojo, vedno stremimo k strpnosti, toleranci, medsebojni pomoči in odpravljanju predsodkov otrok in zaposlenih. Staršem priseljencem je potrebno dati pozitiven občutek, občutek zaupanja in vključenosti ter jim omogočiti prisotnost pri oblikovanju kurikuluma. Prisluhniti je treba tudi njihovim pričakovanjem in jim odgovoriti, kako naj bi se v sklopu učnega načrta oziroma individualnega programa ta uresničila. Strah staršev, da bi bili izključeni, ne-

razumljeni in da bi bili njihovi otroci potencialno ogroženi, velikokrat privede do tega, da sodelovanje z vrtcem zavračajo kljub temu, da si želijo za svoje otroke le najboljše.

Kot pomemben dejavnik za šolski uspeh avtorji (Sterniša Kresal 2009, 7) pogosto navajajo vpletenost staršev v izobraževanje lastnih otrok, zato bi odsotnost staršev pri sodelovanju z okoljem v najzgodnejših letih in prvih letih šole lahko imela tudi dolgoročne, negativne ali pozitivne, učinke na znanje in socialno varnost v prihodnosti teh otrok.

Druge raziskave (Bešter, Medvešek 2010, 250) pa so privedle tudi do nasprotnih rezultatov, da ima vključenost staršev lahko tudi negativen in nepomemben vpliv in da je največja povezava med vključenostjo staršev in učnimi dosežki odvisna od tega, katero vključenost obravnavamo in katere dosežke otrok upoštevamo. Vključenost otrok priseljencev v širšo družbo pa ima velik vpliv tudi na vključevanje staršev otrok priseljencev.

Medkulturni kurikulum

Z uporabo medkulturnega kurikuluma pomagamo otrokom, staršem in strokovnim delavcem, saj le ta zahteva za ta namen dobro usposobljene strokovnjake s podrobnim poznavanjem socialnega okolja in kulturnih značilnosti, sodelovanje vrtca z družino otroka priseljenca in njegovimi starši ter sodelovanje staršev domače in tuje kulturne skupine.

V *Strategiji vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji* (2007) zasledimo več splošnih načel za izobraževanje otrok tujcev. V našem primeru sta najbolj pomembna:

- načelo informiranosti, ki omogoča otrokom tujcem in njihovim staršem dostop do informacij njihovih pravic,
- načelo usposabljanja, izobraževanja strokovnih delavcev vrtcev.

Pri specifičnih načelih pa so zlasti pomembna:

- načelo odprtosti, avtonomnosti in strokovne odgovornosti vzgojno-izobraževalnega zavoda in strokovnih delavcev v njem,
- načelo enakih možnosti, upoštevanje različnosti med otroki, multikulturalizma in medkulturnosti,
- načelo sodelovanja s starši.

Delovni načrt

Ko se sestavlja letni delovni načrt, je potrebno omeniti oblike dela z otroki in starši tujcev. Potrebno je spoštovati njihovo sporazumevanje in njihov jezik, vrtci pa naj otroke spodbujajo tudi k učenju jezika okolja. Vrtec pri sodelovanju s starši skuša poiskati čim več možnosti za uspešno uvajanje otroka: ustrezeni čas uvajanja, prilagojeni program in dejavnosti. Zaželeno je čim večja aktivnost star-

šev in vzgojitelja, saj bo otrok z njihovo pomočjo pridobil ustrezno znanje in se uspešno integriral v okolje. Otrok bo le ob taki pomoči sproščeno stopil v "novi" svet, ga spoznaval, doživljal sprejetost.

Kot sem že omenila, je potrebno, da se vključitev teh otrok omeni v letnem delovnem načrtu, poleg tega pa je vrtec zadolžen tudi za razvoj in spremljanje otrok s strani svetovalne delavke in vzgojiteljice, hkrati pa naj bo omogočeno, da se vzgojni kader za delo s temi otroki ustrezno strokovno izpopolnjuje.

Uvajanje otrok priseljencev v izobraževanje

Eden od ukrepov, ki ga *Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah* (2009) svetujejo staršem, je, da vpišejo otroka vsaj 2 leti pred šolo in da se le ti vključijo k učenju jezika slovenščine. Prav tako je priporočeno, da se vzgojno delo prilagodi individualnim potrebam otroka, v ta namen naj bi se sestavil strokovni tim, ki ga sestavljajo ravnatelj, vzgojitelj, starši, svetovalni delavec, po potrebi pa se vanj vključuje še zunanji sodelavec (oseba s poznavanjem jezika priseljenca, družinski prijatelj ali prevajalec). Ti za otroka pripravijo individualni program. Ta program naj bi zajemal že prej omenjene smernice: vključitev v dejavnosti, vodenje napredka, učenje slovenščine in ustrezno obdobje prilagajanja.

Pri uvajanju otrok priseljencev se z njimi ter njihovo družino povežemo še pred vključitvijo otroka v vrtec in se dogovorimo glede vključevanja v delo vrtca, postopnega vključevanja otroka ter značilnostmi našega vzgojnega sistema, starše teh otrok pa seznanimo s pravicami in dolžnostmi. Lahko se jim omogoči tudi pomoč prevajalca, za katerega večinoma žal ni namenjenih finančnih sredstev.

Začetek izobraževanja

Najbolj pomembno in intenzivno naj bi bilo prvo leto vključitve v vrtec. V tem obdobju naj bi se vzgojitelj dodatno izobraževal in pri delu z otrokom priseljencem uporabljal prilagojeno gradivo ter ustrezen pristop. To obdobje je najobčutljivejše pri otroku samem, saj mu je vse novo in lahko ob vključitvi doživlja stisko in jezo ob nerazumevanju ter žalost ob neuspešnem vključevanju med vrstnike.

Zaradi neznanja jezika je otrok priseljenec zmeden, zato je ključno, da mu v začetku omogočimo izražanje v svojem jeziku, hkrati pa omogočimo tudi morebitno spletno povezovanje z vrtci iz krajev, od koder prihaja, seznanjanje z literaturo v njegovem jeziku, ostale otroke pa seznanimo z jezikom priseljenca, da bi se z njim lažje povezali. Spodbujamo jih, da otroku priseljencu s skupnimi močmi pomagamo ter da nam sami ali s pomočjo



staršev predstavijo svojo kulturo skozi razne dejavnosti. Te dejavnosti so lahko kulinarčni dnevi, dnevi ljudskih pesmi in pravljic, predstavitev praznikov in simbolov ...

O težavah, povezanih z vključevanjem, sta pisali tudi avtorici Bešter in Medvešek (2010, 207), ki navajata, da v zakonodaji na ravni predšolske vzgoje kljub temu, da je znanje slovenščine eden izmed ključnih pogojev za uspešno vključevanje otrok priseljencev v slovenski izobraževalni sistem, ni predvidene posebne oblike učenja drugega jezika za otroke priseljencev, razen »posebne pozornosti« strokovnih delavcev.

Integracija in njeni problemi

Ne smemo pozabiti, da se pri sodelovanju z otroci in starši priseljenci še vedno spoštuje njihovo zasebnost, navade, vrednote, kulturo in jezik ter da se te kljub integraciji ne bodo spremenile, le prilagodile na določeno raven. Ko govorimo o integraciji namreč s tem mislimo socialno integracijo. To je proces, ko oseba, v našem primeru priseljenec, osvaja vrednote prevladujoče kulture, a s tem ne izgubi svoje izvirne kulturne identitete. V primeru, če bi jo zamenjal za drugo, bi to pomenilo asimilacijo (Resman, 2003, 64).

Starši tujci z njihovimi pravicami in smernicami slovenskega vzgojnega procesa velikokrat niso seznanjeni (če so, jih zaradi slabega razumevanja našega jezika ne razumejo), niti jim ni omogočena pomoč prevajalca. Avtorici Bešter in Medvešek (2010, 215) zato navajata, da starši in otroci priseljenci potrebujejo dodatno pomoč in spodbudo na različnih področjih, kot npr. razna svetovanja

in praktične tečaje, ne pa le dodatne ure pomoči pri uvajanju v novo okolje. Prav tako navajata, da se naš vzgojno-izobraževalni sistem v Sloveniji osredotoča prvenstveno na učenje slovenščine kot drugega jezika, a jih pri tem ovirajo organizacijske in finančne težave (prav tam, 216). Takšen pristop pa tudi ne rešuje ključnega problema vključevanja in sodelovanja s starši (prav tam, 252).

Kot velik primanjkljaj se navaja, da slovenski učitelji in vzgojitelji nimajo potrebnega znanja in izkušenj na področju medkulturne vzgoje in izobraževanja ter da bi bila korak naprej v tej smeri dopolnitev nacionalnega kurikulumu za vrtce in osnovne šole s smernicami in priporočili za vzgojitelje in učitelje, ki bi bile podane na izobraževalnih seminarjih in delavnicah, predvsem pa predstavljene že tekom visokošolskega izobraževanja (Vah Jevšnik 2010, 127).

Problem, ki nastane, je torej seznanjenost učiteljev in vzgojiteljev z danimi smernicami. Tisti vzgojitelji, ki smo se ob dodatnih izobraževanjih ali v študijskem obdobju seznanili s to tematiko, bomo vedeli, kako reševati dileme pri medkulturni vzgoji, s katerimi se bomo soočali v vrtcu. Obstaja pa mnogo vzgojiteljev, ki se s smernicami niso seznanili in jim dodatno izobraževanje ni bilo ponujeno oziroma jih ni interesiralo.

Smernice in dejanska slika

Glede na vse dane smernice za delo z otroki priseljencev pa se v praksi kažejo pomanjkljivosti pri vključevanju njihovih staršev v proces dela izobraževalnih ustanov. Najprej je potrebno omeniti, da ni ustreznih smernic za vključevanje staršev priseljencev v naše okolje niti ni ustreznih navodil za

delo z njimi. Strokovni delavci so šibki na področju znanja pri spodbujanju komunikacije in nimajo ustreznih izobraževanj (če jih sploh imajo) ter gradiva za delo s starši. Zaželeno bi bilo, da bi poznali izvor otroka in preteklost države, iz katere otrok izhaja, tu pa se lahko zaplete že z dostopnostjo teh podatkov, saj jih varuje Zakon o varovanju osebnih podatkov. Preko vzgojnih dejavnosti morajo tako strokovni delavci prepoznati, kaj ti otroci potrebujejo, odpravljati stereotipe ter imeti zmožnost razumevanja otrokovega dožemanja novega okolja in dogodkov v njem.

Težave nastajajo tudi zato, ker se v zadnjih letih število priseljencev povečuje in jih je ob vsakodnevni dejavnosti ter delu z ostalimi otroki težko vključevati in spremljati, saj nam za povečan obseg priseljencev primanjkuje vzgojnega kadra. Ker se vzgojitelji posledično več ukvarjamo s priseljenci, lahko nezavedno za pozornost zanemarimo in prikrajšamo preostale otroke, ki se v vzgojno in varstveno dejavnost vključujejo po rednem programu.

Poznavanje smernic v praksi

Pri poizvedovanju v našem vrtcu in njegovih strokovnih delavcih je bilo opaziti slabo poznavanje zakonskih podlag. Delavke smernic večinoma niso poznale, kaj šele njihovih ukrepov pri vključevanju otrok in staršev priseljencev. Nekatere so prvokrat slišale, da je za te primere priporočljiv individualni program, ki se sestavi s strokovnim timom. Razen pomoči sodelavk so bile prepuščene same sebi in lastni iznajdljivosti.

Vzgojiteljice so se na pogovore s starši pripravile še pred srečanjem in se z njimi individualno pomenile o strokovnih pristopih pri dejavnostih otrokovega uvajanja ter njegovega seznanjanja z našo kulturo. Pri tem očitno ravnamo nagonsko, saj sem iz pripovedovanja sodelavk razbrala, da so upoštevale smernice, ki jih navajajo določeni avtorji (Motik, Veljić 2007, 30) kot pomoč za pripravo na pogovor s starši tujci (pridobitev informacij o državi, iz katere prihajajo, predvidevanje, kaj starši pričakujejo, poistovetiti se z njimi, prilagajanje in integracija ...). K sreči je v večini primerov vsaj eden od staršev govoril bodisi slovenski bodisi angleški jezik ali pa s seboj pripeljal tolmača. So bili pa tudi primeri, ko so si med seboj pomagali s slovarji, internetnim programom prevajanja in kretnjami. Uvajanje teh otrok je bilo dolgotrajnejše in težavnejše, saj so bili otroci in starši v novem okolju izgubljeni. Kljub tesnemu sodelovanju med vrtcem in starši se slednji le redko odzovejo na vabila k vključevanju v delo in življenje v vrtcu. Večina teh staršev se, razen uvodnih sestankov vključevanja, nadaljnjih srečanj ne udeležuje.

Pri vključevanju otrok priseljencev so vzgojiteljice v naših primerih zaradi nerazumevanja jezika uporabljale tudi kartice s simboli. Same ali s pomočjo/sodelovanjem staršev so sestavile seznam

osnovnih besed (v našem jeziku in jeziku države, iz katere so se priselili). Tem otrokom pa so namenile tudi posebno pozornost in spremljale njihov napredek. Ko sem opazovala otroke priseljence, sem opazila hitro učenje našega jezika, uporaba kartic pa se je zaradi napredka kmalu opustila. Opazna je bila pomembnost zgodnjega vključevanja otrok priseljencev v vrtec, saj so v predšolskem obdobju najbolj dojemljivi in se najhitreje vključijo v naše okolje. Otrokom priseljencem je bilo v veliko pomoč tudi vključevanje svoje kulture v vsakodnevne dejavnosti, saj so s tem hitreje navezali stik z vrstniki ter se vključili v življenje in aktivnosti vrtca.

Zaključek

Ob vsem prebranem in preverjenem človek hitro pride do zaključka, da imamo v našem vzgojno-izobraževalnem sistemu luknjo, ko gre za vključevanje otrok priseljencev, saj teorija in praksa nista skladni ena z drugo oziroma se kot še večje presenečenje kaže to, da teorija večini strokovnim delavcem (predvsem starejši generaciji) sploh ni poznana.

Za doseganje boljših rezultatov izvajanja teorije v praksi ob uvajanju otrok in staršev priseljencev v naše organizacije bi svetovala več informiranja in povezovanja na relaciji svetovalna delavka – starši – otrok – vzgojitelj (izmenjavanje ključnih podatkov, vključevanje oziroma sodelovanje z otroki in starši priseljenci, spremljanje napredka) ter lastno angažiranost in željo po dodatnem znanju s strani vzgojnega osebja. To področje je zaradi našega ali njihovega nepoznavanja in negotovosti še vedno zelo šibko.

Kljub neizkušenosti in nepoznavanju smernic pa je vendarle razvidno, da se strokovne delavke pri uvajanju otrok priseljencev trudijo in tudi dokaj uspešno izvajajo medkulturno vzgojo, rešujejo situacije s starši in pomagajo otrokom pri integraciji v naše okolje. Želela pa bi si, da našemu trudu sledijo tudi strokovni delavci, ki so na tem področju šibki, in se vključijo v ustrezen program izobraževanja strokovnega kadra.

Viri:

- Novak, M. (ur.) (2009): *Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Sterniša Kresal, B. (2009): *Integracija otrok priseljencev v šole v Evropi*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Medvešek, M., Bešter, R. (2010): Vključevanje migrantskih otrok v vzgojno-izobraževalni sistem. V Medvešek, M., Bešter, R. (ur.), *Državljan tretjih držav ali tretjerazredni državljani? Integracija državljanov tretjih držav v Sloveniji* (str. 205–270). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Motik, D., Veljić, I. (2007): *Spoznavam tebe, sebe, nas*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Resman, M. (2003): Interkulturna vzgoja in svetovanje. *Sodobna pedagogika*, letn. 54 (št.1): str. 64.
- Jevšnik Vah, M. (2010). Medkulturna vzgoja in izobraževanje v vrtcu in v prvem triletju osnovne šole. *Revija za elementarno izobraževanje*, 3 (2/3), 133–141.